

Från rättegången med bönderna som rövat krigskassan.

Teckning av GERT KAFFA

Loshultskuppen

- när bönderna stal svenska krigskassan

STOCKHOLM (SkD) Hela Skåne surrar av rykten. Sedan förra året är Sverige i krig med Danmark och Brandenburg. Svenskarnas försvar har visat sig uruselt. Utrustning saknas. Flottan är knappast sjöduglig. Armén är oövad.

Men, framför allt saknas pengar. Kungen Karl XI har tvingats ta befälet i ett krig som tycks bli allt mera katastrofalt.

Nu i juni har det verkliga dråpslaget kommit. Danskarna har landstigit i Skåne. Ryktet talar om att Helsingborg har fallit och Landskrona är inneslutet. Karl XI retirerar mot Blekinge med sin armé

Pengar tonvis i tunnor

Men det verkliga ryktet som får Skånebönderna i gränstrakterna mot Småland att spetsa öronen är ryktet om den svenska krigskassan.

För även om rikets finanser är skrالا finns det här i byn Loshult vid gränsen till Småland en forna med små kärror. Tillsammans rymmer de en summa av femtio tusen riksdaler silvermynt. Men pengarna är till formen stora kopparplåtar som ligger tonvis staplade i trätunnor. I lasten finns också kungens sidentält och ett skrin med silversaker.

Femtio tusen riksdaler! En otrolig summa för fattiga göingebönder, som under de artion år de regerats av de nya herarna fått uppleva hur svenska ryttare inkvarterats på gårdarna, folk som huserat helt egenmäktigt och gjort sig förhatliga bland bönderna. Nu finns ett tillfälle till hämnd - och samtidigt kompensation för lidna förluster.

Ryktet om den svenska krigskassan utlöser febril aktivitet. I tysthet smids planer i stugorna, planer som till sist resulterar i att sex göingebönder från Loshult och Osby rider till danska lägret i Landskrona. Här får de hjälp till aktionen: tio ryttare, en korpral och en trumpetare följer med tillbaka.

Men fler budas upp. Budkavlen går från gård till gård och hundratals bönder sluter till. De kommer ridande eller marscherande beväpnade med hemsjidda bössor, spjut och knivar, yxor och hackor - allt kan användas i strid. Vid Hönjarums bro som går över Helgeån grupperar de sig. Här är den lämpliga platsen för ett överfall.

En man vars far är postbonde har sänts i förväg att rekognoscera. Framme vid fororna blåser han i posthornet. Signalen betyder att kusten är klar. Och nu får den svenska truppen känna på att göingebönderna är dugliga till strid. Överraskningen är total. Nio svenskar stupar i första anfallet. Snart tvingas svenskarna dra sig undan.

Större delen av den dyrbara lasten lämnar de kvar.

För tungt för en häst

Och nu börjar plundringen. Fyra kärror med plåtar samt det kungliga sidentältet tar danskarna hand om. Tältet delas visserligen upp. En göingebonde byter t ex åtta alnar väv mot en tunna sill, när han i Kullen träffar en fiskare som behöver ett nytt segel.

Men de många kärrorna med plåtar blir böndernas byte. Och här bevarar dokument och tradition dråpliga detaljer från hur detta byte fordelades. Alla tycks ha fått så mycket de kunnat bära

hem. Ett gift par hade varit så förutseende att de tagit med sig häst och vagn. Därför kunde de bärga hela tjugo tunnar med plåtar.

Det var tydligen en bättre lösning än den en Brobybonde försökt. Denne lastade nämligen sin häst så full att när han kom till bygatan i Loshult lade sig kraken ned och vägrade fortsätta.

Överdådigt generösa blev somliga. Så t ex en fattig bonde från Gråshult som man såg stå bland folket och kasta ut plåtar till höger och vänster. En annan delade ut åt sju kvinnor men hade likväl en förmögenhet kvar.

Länsmannen på flykten

Hur gick det då med de soldater som lyckades komma undan med några av kärrorna? Deras färd gick till Älmhult där de slog läger vid gästgivargården. Av rädsla för ytterligare överfall arrangerade man ett skyttevärn med en fura som fälldes över vägen och några tomma kärror som vräktes omkull. Länsmannen vaktade tillsammans med soldaterna. Natten föll. Men plötsligt stordes tystnaden av att skri.

Göingarna kommer! Ropet hördes från Loshultsvägen och den som skrek var en gumma. Det var nog för att länsmannen skulle ta till flykten och med honom soldaterna. Men alarmet var falskt. Inga fler göingar kom, däremot en flock smålänningar. De slog sönder tunnorna och förde bort dessa lika duktigt som göingeböndema.

Senare, när saken kom fram försvarade de sig med att de gjort det för att inte också dessa dalar skulle falla i göingarnas händer. Svårt hade de dock att förklara att de gömt dem så hemligt att de var omöjliga att finna igen.

Kriget hindrade självfallet Karl XI från att effektivt spana efter det förlorade och söka de skyldiga. Visserligen gjorde han tappra försök. Häradshövdingen i Göinge Johan Anckar höll förhör och lyckades få fram en del pengar, men det mesta var borta.

Under och efter kriget var sedan kungen för hårt pressad för att orka sysselsätta sig med historien. Med sitt pardonsplakat gav han också nåd för brott som begåtts under kriget däribland överfallet.

Men 1684 tillsattes en kommission som fick till uppgift att rannsaka de inblandade. Sammanlagt blev mer än 150 bönder förda inför rätta. Endast ett par tusen riksdaler kom till rätta, de övriga var forsvunna.

Kommissionen klagade över bönderna: "Dessa bönder ar mäktiga förhärdade och fädernas laster läder vid barnen."

Tvingades gifta sig p g a stölden

För gästgivaren Joen Jönsson i Älmhult fick stölden särskilda konsekvenser. Hans piga som hette Svenborg visste om sin husbondes roll - han hade varit i maskopi med göingarna. Nu krävde hon giftermål om hon inte skulle förråda honom. För att rädda sin hals blev gästgivaren tvungen att ta henne till äkta.

Fortfarande lever i Göingebygderna minnen av stölden. På kyrkogården i Gumlösa kyrka nära Hässleholm finns en gravsten över en bonde. Enligt en ganska tillförlitlig tradition är det tack vare plåtar från Loshultskuppen han fått råd att resa detta minnesmärke till åtanke för de efterkommande.

BIRGER OHLSSON